

СТАНОВИЩЕ

**от проф. д-р арх. Николай Любомиров Тулешков,
ас. член на секция „Архитектура” на ИИИ на БАН,
хабилитиран в научно направление 5.7. Теория и история на
архитектурата,**

**върху дисертационния труд
„Многофункционални интегрирани комплекси (МИК)
в градовете през втората половина на ХХ и началото
на ХХІ век”**

**За придобиване на научната степен „доктор” по научната
специалност 021701, Теория и история на архитектурата, с
кандидат**

арх. Мила Иванова Никифорова

Дисертационния труд е в обем от 127 страници, достатъчно илюстриран с фигури, таблици и едно приложение. Структуриран е в увод, три части, заключение, приложение и библиография от 52 печатни заглавия на български и чуждестранни автори.

С него се надграждат някои аспекти от изследванията върху многофункционалното планиране и изграждане на градовете у нас и в чужбина, проблеми възникнали вследствие на бурното развитие на градските общества, особено активно проявяващо се от началото на индустриализацията и най-вече от ХХ век насам. Регламентирането чрез Лайпцигската харта на по-изчистена концепция за устойчиви европейски градове, чрез която да се ограничи стихийността в разрастването им, третира сериозно и въпроса за интегрирането на обитаването с трудовата активност, отдиha и съпровождащото ги обслужване. Именно тази страна от големия проблем с пътищата на градското развитие е определил появата на предлагания дисертационен труд, с който се правят някои успешни изследователски изводи и реални предложения. В центъра им стои проблематиката на многофункционалните интегрирани комплекси (МИК), като концептуално разгърнатата комплексна форма на градските, районни и локални обществени центрове. Отчита се че именно чрез развитието на тази форма ще се постигат както високоефективно единство на старите функционални взаимовръзки между различните обслужващи сфери в това

число и културни, познавателни и транспортни, така и защита, обогатяване на природната среда и икономии на строителни терени.

Атинската харта, която сепарира върху градската територия отделни зони за обитаване, производство и отдих, вече доказва своята неефективност, особено за страните с по-ограничени икономически ресурси. Появиха се и големи обслужващи центрове в градската периферия, а и извън нея, които вместо да разрешат въпроса с кварталите-спални го задълбочиха още повече. Така посочва автора „модерния град, създаден на принципа на строго териториалното разделяне на функциите и съподчиненост на частите на цялото след навлизането на съвременните комуникации...постепенно се превърна в постмодерен, а неговата структура на обществено обслужване от центрова – в мрежова.“ По-нататък ще подчертае, че в тази среда „МИК са елемент, характерен за плуаризма на постмодерния град, което не означава че тези комплекси не са съществували и преди това“, но като части от централните градски зони и на специализирани селищни центрове. Следва аналитичен преглед на историческото формиране на градските обслужващи зони, тяхното развитие, в това число и философското начало за тяхната поява и еволюция, включително с установяването на качествени в устройствен смисъл изменения в постмодерния град. В момента както се отбелязва е достигнато ниво на масово строителство на хибридни центрове, отразяващо все по-новите „съвременни тенденции на интеграция на търговията с все повече допълнителни дейности“. Авторът подробно разглежда теоретичните разработки на редица видни чуждестранни автори върху естеството на този феномен на постмодерния град, като приема най-вече анализните комплекси за „дистрибутивния капитализъм“ на Джереми Рифкин и Ернесто ван Пеборг.

В заключение се посочва, че тъй като тези световни промени се отразяват директно или косвено и на „пространствената и архитектурно-художествена структура и функционирането на МИК като фактори във възстановяването и развитието на градовете“, то „разработката се фокусира върху определяне на основните архитектурно-градоустройствени проблеми“, при тяхното изучаване и проектните им параметри. При това счита че това е от значение за да могат „да изпълняват функциите си на стимулатори в обновяването и развитието на градовете“.

Задачите се разработват по направление на установяването на функционалната програма, пространствените и архитектурно-художествени композиции на МИК, в широк обхват, въз основа на анализи на развитието от XX – XXI век, разработка на принципни схеми и представяване на конкретни проектни разработки, в някои от които е участвала директно.

Анализа на реализации и проекти са разделени в две групи – български и чуждестранни. Оценките за българския опит се базират в голяма степен

върху обекти дело на екипи на проф. арх. Никифоров, който безспорно е един от водещите в изследваната област, с добри постижения. Но същевременно липсва сериозен прочит на работата в същата посока на доц. арх. Живко Желев, с изключение на специфичната му реализация в Смолян, построена върху принципа на вътрешна улична ос обединяваща отделните подобекти. Не е отчетена и завършващата комплексността поява на 5-звезден хотел, игрални зали, боулинг, различни заведения за обществено хранене, тенис корт, банков клон и пр., които още са в груб строеж. Нищо не е упоменато за реализациите му в Плевен, Луковит и най-вече голямата му разработка в научната дирекция на „Главпроект“ за Ловеч (заедно с архитектите Росен Савов и Олег Николов, публикувана в сп. Архитектура) от втората половина на 80-те, която представлява първия и единствен многофункционален интегриран център, може би в Европа въобще.

В трета глава се разглеждат обстойно основните характеристики на МИК – разположение, функционални параметри, пространствена структура и архитектурен образ. Анализите и изводите са точни и добре обосновани, подкрепени с изводи и от чуждестранни автори, както и с резултати от наши реализации. Направени са и конкретни обмислени препоръки. Разгледани са редица въпроси свързани с различните видове структурообразуващи типологии, в това число и възможни, но все още не реализирани у нас в конкретни МИК. Отчетена е и заплахата от разпадане на взаимовръзките при свръх-мащабното нарастване на конкретни МИК, но и се отчита че от определена площ надолу отделните структурни звена престават да функционират съвместно, дори във връзка с тези проблеми се предлага конкретно като оптимална РЗП от около 10 000 кв. м.

В изложението са отчетени както позитивите на реализациите, така и наличните негативи в тях – голяма енергоемкост, игнориране на околната среда, увлечение само към затворени пространства, голяма плътност на застрояване и пр.

Степента на познаване на проблематиката от автора, е ясно доказана още в Първа глава, където подробно са очертани проучванията му върху съществуващата литература, както разглеждаща фундаментално появата и развитието на МИК, така и в някои детайли. Посочва се категорично, че селищата са правилно систематизирани в теорията на арх. Рем Кулхаас (1995), определяща градоустройствените характеристики на римския град въз основа на неговата големина.

Заклучението обобщава приносите в дисертационния труд на докторанта, както и дава някои негови виждания за насоки за бъдещи изследвания.

Трябва да се отбележи, че дисертационния труд се отличава с отличен научен стил на написване, чрез който ясно са защитени поставените задачи. В контекста му видимо е очертано доброто познаване на

съществуващата литература по въпроса на български език, както и на редица чуждестранни автори. Използваната книжнина е коректно цитирана. Избрания методологичен подход на изследването е добре очертан и следван. Приносни са създадените схеми, таблици и чертежи.

Считам, че с дисертационния си труд арх.Иванова, успешно надгражда постигнатото до момента в областта на изучаването на специфичната материя на МИК. Налице са сериозна предварителна проучвателна работа, изградени умения за анализ и извеждане на насоки в тази материя. Начина на написване разкрива дълбок усет на докторанта към научната работа.

Приложените публикации на автора, които са изцяло свързани с различни аспекти от темата на дисертационния труд, са пет на брой, публикувани в авторитетни списания и сборници, като две от тях са били изнесени като доклади на научни форуми. И в тях са заложили част от приносите в дисертационния труд.

Считам, че качествата на дисертацията на арх. Мила Иванова за придобиването на образователната и научна степен доктор по научната специалност 021701, Теория и история на архитектурата, са налице и при това в един доста добър в аналитично и стилово отношение вид, което дава надежди, че в нейно лице виждаме качествата на отличен учен.

В заключение поради установените от мен обективни научни качества на докторанта арх. Мила Иванова Никифорова, доказани с нейния дисертационен труд и научни публикации, предлагам да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен доктор, по специалност 021701, Теория и история на архитектурата.

София
28.09.2015

/проф. д-р арх. Николай Гулешков/